

FAMILJ

Organ- och vävnadsdonation från avlidna har haft en positiv utveckling under det senaste decenniet i Sverige. Arkivbild. FOTO: JACK MIKRU/TT

Fler väljer att donera organ

VÅRD. 192 avlidna personer blev förra året organdonatorer. Det är den högsta siffran som noterats hittills. Men behovet av donerade organ är fortsatt stort.

Donationsviljan är hög i Sverige. Ätta av tio säger sig vara positivt inställda till att donera sina organ och vävnader, men bara två av tio finns med i donationsregistret.

De 192 avlidna personer som blev donatorer förra året bidrog till att 631 organ kunde transplanteras till svårt sjuka patienter – trots pågående pandemi.

"Sjukvården, inte minst intensivvården, har gjort ett stort arbete för att upprätthålla donationsverksamheten", säger Anna Aldehag, enhetschef på Socialstyrelsens donations-

centrum, i ett pressmeddelande.

En del av ökningen beror på att fler donatorer har kunnat genomföras efter att döden inträffat efter ett cirkulationsstopp, så kallad DCD (donation after circulatory death). Totalt blev 27 personer donatorer genom DCD förra året, vilket är det högsta antalet sedan DCD började införas i Sverige 2019.

Flest donationer: 165, gjordes möjliga genom DBD (donation after brain death), då döden inträffar efter en svår och nytillkommen hjärmskada.

Även om antalet donatorer ökar finns det fortfarande ett stort behov av donerade organ. Under fjolåret dog 33 personer som stod uppsatta på väntelista. (TT)

■ Avlidna organdonatorer per år

2021: 192	2017: 188
2020: 174	2016: 185
2019: 191	2015: 167
2018: 182	Källa: Socialstyrelsen

För att du tror på en medmänsklig värld

Engagera dig på imsweden.org

90 SVENSK
INSMÄMLINGS
KOMITÉ KONTROLL

im

Pris till nytt grepp på Förtintelsehistoria

HISTORIA. Polen och Auschwitz förvisso, men nu ska svenska skolungdomar få resa i Förtintelsehistoria. Årets stipendium från Micael Bindefelds stiftelse till minne av Förtintelsen kommer att användas som resestipendier.

Totalt deporterades nästan 800 norska judar till Polen och Tyskland. Knappt 40 av dem överlevde. Några av dem som trots allt klarade sig undan deporteringarna var de judiska bröder som trädgårdsmästaren Rolf A Syversen hittade i sitt växthus i Oslo i oktober 1942.

Syversen, senare skjuten av nazisterna, bestämde sig för att tillsammans med tre andra organisera en räddningsaktion med hjälp av firmans lastbilar. Under sju veckor vintern 1942 körde man skytteltrafik och lyckades transportera mellan 600 och 1 000 normmän till gräns mot Sverige. Hur många som hjälptes totalt är oklart, men cirka 350 av dem hade judisk härkomst.

Människorna gömde sig bakom potatisäckar, barnen hölls tysta med hjälp av sömmedel. Gränsen passerades i de flesta fall till fots – ofta till Värmland.

Viktigt många gånger hamnade människor av en slump i hjälpverksamheten. De ställdes inför ett val: ska jag hjälpa och riskera mitt eget liv, eller ska jag låta bli? Det fanns ju inga färdiga system för det här, säger Anna Florén, programchef på Voksenåsen och mottagare av Micael Bindefelds stipendium till minne av Förtintelsen.

Voksenåsens kulturcentrum ligger vackert beläget utanför Oslo. Norska staten gav det 1955 som en tack-för-hjälpen-underrigtig-gåva till Sverige och hit ska nu svenska skolungdomar få komma och lära om Förtintelsen ut ett nordiskt perspektiv. De första så kallade hägkomstresorna skulle genomföras i mars 2020, men blev aldrig av på grund av pandemin. Nu hoppas Florén att resorna ska komma igång på allvar i april i år.

Projektet har tagits fram i samarbete med Forum för levande historia som 2018 fick ett uppdrag från regeringen att stärka förutsättningarna för just hägkomstresor till Förtintelsens minnesplatser. Traditionellt har dessa gått till Polen och Auschwitz.

■ Micael Bindefelds stipendium till minne av Förtintelsen

Årets stipendium på 650 000 kronor går till Anna Florén, programchef på Voksenåsen. Pengarna ska gå till stipendier till de skolelever som ska få göra så kallade hägkomstresor. Förutom dessa resor ska en särskild resa arrangeras för "en handplockad grupp med unga svenskar som uppfattas som morgondagens makthavare". Deltagarna utses av stiftelsens tillsammans med Voksenåsen.

Motståndsmannen Georg W Fossums bild hittades på 1990-talet och är den enda som finns på de 529 norska judar som lämnade Oslo på båten Donau den 26 november 1942. FOTO: GEORG W FOSSUM/TT

Anna Florén ser fler fördelar med att högstadie- och gymnasieungdomar nu får studera Förtintelsehistoria utifrån de norska judarnas historia.

– Historien kommer närma sig geografiskt, socialt och kulturellt, dessutom får vi kanske ett annat perspektiv på Sveriges roll under andra världskriget. Gränsen mot Sverige blev ju nödtvungen, men den kunde också vara stängd.

Fram till våren 1942 var det svårt att få uppehållstillstånd i Sverige. Att vara av judisk börd räknades inte som asylskäl och bedömningen vid gränsen var godtycklig. Det finns exempel på judar i Norge som försökte fly till Sverige 1941 men som nekades inträde. Violinisten Leif Wolfberg, skildrad i Ola Larmsos essäbok, Djävulssonaten, var en av dem. Han deporterades sedan till Auschwitz men lyckades överleva.

Den 26 november 1942 deporterades nästan 529 norska judar ombord på båten Donau. Från den polska hamnen Stettin gick resan till Auschwitz där mer än hälften av dem gasades ihjäl direkt.

Deporteringen från Norge blev årets mest uppmärksammade nyhet i Sverige och efter den blev det också möjligt för norska judar att få asyl i Sverige.

– Vi vill berätta om den här historien i Sverige för vi tror att den inte är så känd, och den norska Förtintelsen är så nära man kommer sin egen lokala historia.

Den norska självrensningen har på sistone handlat

Anna Florén, programchef på Voksenåsen utanför Oslo, tar emot stipendiet på 650 000 kronor. FOTO: JESSICA GOWITT

om motståndsmännens ansvar – vilka visste de? Kunde de ha hjälpt de norska judarna mer än vad som skedd – en diskussion som startade med Marte Michelets bok *Via visste hjemmefronten?*, framhåller Anna Florén.

Tanken med hägkomstresorna är – förutom kunskap och utbildning – att få svenska elever att reflektera över det personliga ansvaret hos den som står bredvid, enligt Anna Florén.

Vilka perspektiv på Sveriges roll under andra världskriget är det då som betonas?

– En nyansering, det är så lätt att fastna i ett historiskt narrativ om att Sverige gjorde det jättebra och räddade alla, eller att Sverige tillät permittenstrafik och agerade mest förfärligt. Det faktum att Sverige var neutralt gjorde att över hälften av de norska judarna hade någonstans att fly. Men det var inte bara gott, det fanns också svårigheter, och det kunde vara spridda – var de viktigaste drivkrafterna för Micael Bindefeld när han startade stiftelsen för åtta år sedan.

– Berättelser som tar tag, berör och stannar kvar i sin generation som behöver upplysas om Förtintelsens fasor.

RIKA JOSEFFSON